

Струка (назив):	ЗДРАВСТВО (IV степен)	
Занимање (назив):	МЕДИЦИНСКИ ТЕХНИЧАР АКУШЕРСКО - ГИНЕКОЛОШКИ ТЕХНИЧАР ПЕДИЈАТРИЈСКИ ТЕХНИЧАР	
Предмет (назив):	БИОЛОГИЈА	
Опис (предмета):	ИЗБОРНИ	
Модул (наслов):	МОЛЕКУЛРНА БИОЛОГИЈА СА ГЕНЕТИКОМ	
Датум: 2023. година	Шифра:	Редни број: 02
Сврха Ученици здравствене струке, кроз овај модул треба да усвоје знања и вјештине које ће им бити неопходне за разумијевање и савладавање теоријских и практичних садржаја сродних стручних предмета. Модул обезбјеђује континуиран наставак усвајања знања, појава и појмова везаних за молекуларну биологију и генетику.		
Специјални захтјеви / Предуслови		
Предзнање из основне школе предмета Биологија, те усвојена предзнања из предмета Биологија у другом разреду средње медицинске школе.		
Циљеви		
Општи циљеви наставе биологије су: <ul style="list-style-type: none"> да допринесе развоју комплетне личности ученика (у васпитном и образовном смислу) да ученици користе познате чињенице, генерализације, интелектуалне вјештине и способности у стицању нових знања да утиче на развијање позитивних ставова, интересовања и облика понашања да омогући развијање сензорних вјештина, навика и способности да допринесе развијању интелектуалних вјештина и способности да утиче на развијање радних и изражајних вјештина, навика и способности да оспособи ученика за самоиницијативно и самостално истраживање да подстиче самообразовање и самосталан избор занимања. 		
Посебни циљеви наставе биологије су да ученик: <ul style="list-style-type: none"> схвати улогу и значај биологије као науке и њену повезаност и однос са другим наукама стекне општа научна знања из области молекуларне биологије и генетике неопходна за разумијевање живота и животних појава прошири знања стечена у основној школи и усвоји нова знања о живим бићима 		

- разумије опште законитости које владају у природи и прихвати их као основу за формирање сопствених ставова, интересовања и облика понашања према средини у којој живи
- развије вјештину, навику и способност посмарања и проучавање живог свијета и човјека у њему
- развије интелектуалне вјештине и способност анализе, синтезе, индукције, дедукције, аналогije, апстраховања, поимања, упоређивања и уопштавања биолошких појмова, правила, принципа, закључака, доказа, хипотеза, теорија
- развије вјештине и способности критичког мишљења, тумачења биолошких чињеница, разумијевања и примјене биолошких принципа и доказа, закључивања из научних података
- развије вјештине и способности из генетичких области

Теме :

1. МОЛЕКУЛАРНА БИОЛОГИЈА
2. ГЕНЕТИКА

Тема	Исходи учења			Смјернице за наставнике
	Знања	Вјештине	Личне компетенције	
	Ученик је способан да:			
I. МОЛЕКУЛАРНА БИОЛОГИЈА • Централна догма молекуларне биологије • Репликација и механизми репарације ДНК • Репликација ДНК • Ензими и ток репликације • Процес репликације код	<ul style="list-style-type: none"> • објасни појам централне догме • дефинише појам репликације • дефинише семиконзервативност репликације и бидирекционост • наведе ензиме репликације • објасни улоге ензима у репликацији • усваја појам репликационе виљушке • анализира разлику синтезе водећег ланца и ланца који заостаје • усваја појам прајмера и његову улогу у току репликације • објашњава ток репликације кроз улоге ензима • објасни ток репликације код прокариота на примјеру бактерије Ешерихије коли • наводи ензиме који су кључни у репликацији прокариота	<ul style="list-style-type: none"> • шематски врши приказ централне догме молекуларне биологије • користи шеме и моделе репликације и самостално их дефинише	<ul style="list-style-type: none"> • показује заинтересованост за наставни процес • ефикасно планира и организује вријеме за	<ul style="list-style-type: none"> • Користити стучну литературу и остале изворе за ову област • Инсистирати на повезивању

<p>прокариота</p> <ul style="list-style-type: none"> Механизми репарације ДНК Транскрипција Обрада примарног транскрипта Генетички код Транслација Регулација активности гена прокариота 	<ul style="list-style-type: none"> наводи механизме репарације ДНК , описује процесе фотореактивације, ексцизионе репарације, пострепликационе рекомбинационе репарације дефинише појам транскрипције препознаје улогу ДНК као матрице за нови ланац РНК молекуле дефинише појам смисленог ланца и примарног транскрипта препознаје улогу ензима РНК полимеразе и описује типове РНК полимеразе кроз ток транскрипције дефинише појам промотора, ТАТА блока и наводи улогу сигма фактора у транскрипцији описује сам ток транскрипције кроз фазе инцијације, елонгације и терминације наводи начине заустављања процеса транскрипције описује улоге егзона и интрона дефинише процесе обраде примарног транскрипта наводи улогу поли аденин репа и кап структуре при обради примарног транскрипта самостално кроз примјере може да врши правилно преписивање нуклотида и да заоставља процес транскрипције описује појам и наводи улоге генетичког кода и његову позицију на ДНК молекули дефинише појам кодона наводи СТАРТ и СТОП кодоне дефинише појам антикодона и његову позицију на РНК молекули описује процес правилног преписивања генетичког кода наводи и описује особине генетичког кода описује процес транслације кроз фазе 	<ul style="list-style-type: none"> самостално започиње и зауставља преписивање примарног транскрипта реда комплементарне нуклеотиде на ланцу ДНК правилно врши преписивање генетичког кода 	<p>учење</p> <ul style="list-style-type: none"> активно судјелује у раду (комуницира, расправља, аргументује свој став...) активно се служи информационим технологијама у процесу учења 	<p>теоријских и практичних знања</p> <ul style="list-style-type: none"> Користити слике и шеме за репликације, транскрипције и транслације Користи адекватну стручну литературу из области молекуларне биологије
--	--	---	---	--

<ul style="list-style-type: none"> • Регулација активноти гена еукариота • Технологија рекомбиноване ДНК • Репарациони ензими • Клонирање • Примјене генетичког инжењерства 	<ul style="list-style-type: none"> • инцијације, слонгације и терминације • дефинише процесе регулације гена на нивоу репликације, транскрипције и транслације • дефинише појам рекомбиноване ДНК • описује дјеловање рестрикционих ензима • описује процесе клонирања и хибридизације ДНК молекуле • наводи методе секвенцирања ДНК • описује појам и процес клонирања • наводи и описује типове клонирања • дефинише појам матичних ћелија • дефинише појам генетичког инжењеринга • описује улогу и технолошке процесе генетичког инжењеринга и њову примјену 	<ul style="list-style-type: none"> • проучава разне аспекте употребе рекомбиноване ДНК молекуле • анализира примјену генетичког инжењеринга у медицини и науци 	<ul style="list-style-type: none"> • испољава спремност да помогне слабијим ученицима • испољава самокритичност и објективност у свом раду 	<ul style="list-style-type: none"> • Комбиновањем традиционалних и савремених метода и облика рада, уз коришћење разноврсног очигледног материјала, ученик ће стећи трајна знања и способност да научено примјењује.
<h2>II. ГЕНЕТИКА</h2> <ul style="list-style-type: none"> • Основни појмови генетике • Хромозоми 	<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појам гена, генома, генотипа и фенотипа • наводи облике гена , алела • препознаје разлику између хомозигота и хетерозигота • дефинише појам хромозома • наводи грађу хромозома • описује дјелове хромозома • врши подјелу хромозома према центромери • анализира грађу интерфазног, профазног, метафазног, анафазног и телефазног хромозома • сврстава хромозоме према групи , величини и облику • дефинише појам кариотипа , кариограма и идиограма • описује хомологне хромозоме, аутозоми и гонозоми • увиђа грађу хроматина • анализира грађу хетерохроматина и еухроматина 	<ul style="list-style-type: none"> • употребава моделе и шематске приказе хромозома и кариограма 	<ul style="list-style-type: none"> • прилагођава се промјенама у 	<ul style="list-style-type: none"> • Наставник треба да омогући ученицима да што више учествују у свакој фази часа. • Неопходно је да се успостави корелација са садржајима из цитологије, микробиологије

<ul style="list-style-type: none"> Основни принципи генетике Типови наслеђивања Облици интеракције међу генима Везани гени и рекомбинације Мутације Мутагени фактори Аберације хромозома 	<ul style="list-style-type: none"> наводи принципе генетике кроз Менделова правила препознаје правила укрштања и слободног комбиновања усваја правила монохбридног, дихибридног и трихибридног укрштања наводи и описује типове наслеђивања примјењује правила наслеђивања на све типове наслеђивања усваја правила наслеђивања крвних група и резус фактора усваја појам плејотропних гена и полигена наводи и описује типове интеракције гена описује везано наслеђивање, кроз правила везаних гена увиђа разлику између рекомбинација и мутација примјењује појам центиморгана код везаног наслеђивања описује процесе кросинг овера при рекомбинацији гена увиђа значај кросинг овера у мапирању гена усваја појам мутација, мутанта и мутагених фактора описује типове мутација на основу њиховог дијеловања на генетички материјал дефинише макро и микро мутације препознаје структуру тачкастих мутација описује дјеловања физичких мутагена на ДНК молекулу и генетички материјал јединке анализира дјеловање хемијских и биолошких мутагена на јављање генетских промјена у виду мутација на генетички материјал описује појам аберантиних хромозома врши подјелу абаерација на структурне и нумеричке врши подјелу структурних аберација на делеције, дупликације, инверзије и 	<ul style="list-style-type: none"> примјењује правила наслеђивања на примјерима и задацима из области интеракције гена и типова наслеђивања самостално врши анализе рекомбинације гена уз методе центиморгана проучава утицај мутагених фактора на развој мутација 	<p>раду и изражава спремност на тимски рад</p> <ul style="list-style-type: none"> ефикасно планира вријеме за учење испољава велику способност запажања свих промјена у усложњавањ у грађе система органа 	<p>и биохемије</p> <ul style="list-style-type: none"> Организовање разних трибина, дискусија, прикупљање и класификација текстова и слика са интернета, израда семинарског рада и сл. су интелектуално подстицајне и могу се користити за систематизацију усвојених знања или за самостално истраживање и анализирање одређених садржаја програма.
---	---	---	---	---

<ul style="list-style-type: none"> Хромозомопатије и пренатална дијагностика Генетика контроле развића Генетика детерминације пола Имуногенетика 	<p>транслокације</p> <ul style="list-style-type: none"> описује дејство структурних аберација на генетички материјал дефинише појам анеуплоидија и еуплоидија анализира узроке јављања нумеричких аберација усваја појам монозомија, тризомија, полизомија, нултизомија наводи познате тризомије (Даунов, Патауов, Едвардсов синдром) и описује њихове карактеристике описује монозомију X хромозома (Тарнеров синдром) наводи особине дизомије X хромозома код мушкараца (Клинефелтеров синдром) дефинише појам пренаталне дијагностике , наводи значај пренаталне дијагностике набраја и описује неинвазивне и инвазивне методе пренаталне дијагностике дефинише појам дефирецијације описује епигенетско дјеловање увиђа промјене експресије гена током развића анализира теорије старења описује начине развића код инсеката дефинише прогамно, сингамно и епигамно развиће анализира улогу полних хромозома у детерминација пола код сисара препознаје улогу Y хромозома у детерминацији мушког пола код сисара дефинише улогу SR Y региона Y хромозома описује X хроматин или Барово тијело анализира процес детерминације пола код птица анализира процесе целуларног и хуморалног имунитета описује грађу имуноглобулина усваја појам имуногена наводи улоге имуноглобулина 	<ul style="list-style-type: none"> испитује учесталост јављања структурних и нумеричких аберација под утицајем мутација и мутагених фактора сагледава значај проучавања онкогена и насљедних фактора за развој тумора 	<ul style="list-style-type: none"> изражава спремност за тимски рад испољава иницијативу и предузимљивост у рјешавању проблема у раду, као и тежњу за новим знањима 	<ul style="list-style-type: none"> Припремити слике и моделе хромозома и кариограма Упутити ученике на израду реферата Развијати код ученика позитиван став према проучавању
--	--	---	---	---

<ul style="list-style-type: none"> • Онкогенетика • Генетичка структура популације • Случајно укрштање и генетичка равнотежа популације • Моногенетско наслеђивање 	<ul style="list-style-type: none"> • анализира правила наслеђивања крвних група и правила трансфузије крвних група • описује хемолитичку болест новорођенчета • усваја појам неопластичних ћелија • наводи процесе малигне трансформације под утицајем гена • препознаје улоге протоонкогена, гена суперсора и репер механизма • препознаје улоге канцерогених агенаса на развој тумора • дефинише појмове генетичка варијабилност, панмиксија • разликује отворене и затворене популације • наводи особине популације у равнотежи • дефинише појам генетички фонд • описује генетички полиморфизам и наводи разлику између краткотрајног полиморфизма и балансираног полиморфизма • дефинише Харди Вајбергов закон и једначину • употребљава Харди вајбергову једначину при израчунавања учесталости генотипова у популацијама • наводи примјену Харди Вајбергове једначине • те описује факторе који ремеће генетичку структуру популације: мутације, миграције, природна селекција, генетички дрифт • Дефинише појам моногенетско наслеђивање • Наводи правила моногентског наслеђивања и типове • Описује начин и правила аутозомално доминатног наслеђивања • Наводи особине и поремећаје код људи који се наслеђују аутозомално доминантно • Описује начин и правила аутозомално рецесивног наслеђивања • Наводи особине и ензимопатије код људи који су под контролом аутозомално рецесивних гена 	<ul style="list-style-type: none"> • примјењује Харди Вајнбергову једначину при израчунавању учесталости генотипова на примјерима популационе генетике • примјењује правила укрштања на примјерима аутозомално доминатног и аутозомално рецесивног наслеђивања • самостално врши 	<ul style="list-style-type: none"> • испољава позитиван став о новим начинима и методама учења • показује способност прилагођавања новој ситуацији • се активно укључује у реализацију школских пројеката • има свијест о важности проучавања области генетике и молекуларне 	<p>области генетике</p>
--	---	---	--	-------------------------

<ul style="list-style-type: none"> Полигенетско наслеђивање Укрштање у сродству 	<ul style="list-style-type: none"> Дефинише правила наслеђивања везана за Х хромозом Примјењује правила наслеђивања везана за Х хромозом код особина која су под контролом Х хромозома Описује холандрично наслеђивање Дефинише полигено наслеђивања Разликује адитивну и комплементарни полигенију Описује посљедице укрштања у сродству : консангвинитет и инцест Наводи степене сродства Примјењује формулу коефицијента инбридинга 	<p>израчунавање наслеђивање особина везаних за Х хромозом</p> <ul style="list-style-type: none"> употребљава формулу коефицијента инбридинга на примјерима израчунавања степена сродства 	биологије	
---	--	---	-----------	--

Интеграција

Модул је могуће повезати с модулима и јединицама из Хемије, Биохемије, Цитологије, Микробиологије и Репродуктивне биологије.

Извори

- Уџбеници које је одобрило Министарство просвјете и културе Републике Српске;
- Друга стручна и теоријска литература (стручни часописи, приручници, збирке, видео и аудио записи, интернет и сл.).

Оцјењивање

Оцјењивање се врши у складу са Законом о средњем образовању и васпитању и Правилником о оцјењивању ученика у настави и полагању испита у средњој школи. О техникама и критеријима оцјењивања ученике треба упознати на почетку изучавања модула.